

Eduskunnan talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa

VNS 6/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiasstrategia

VNS 7/2022 vp Valtioneuvoston selonteko maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta

LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELONTEOISTA

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua selonteista ja esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

VNS 4/2022 vp

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa pyrkii huomioimaan sen, että siirtymän tulee toteutua oikeudenmukaisella tavalla. Kuluttajien kannalta on tärkeää keskittyä ennen kaikkea toimiin, joilla voidaan edistää ja kannustaa kestävämpiin vaihtoehtoihin arjessa. Kestävistä valinnoista tulee tehdä kuluttajille ensisijaisia, helppoja ja kohtuuhintaisia. Liikennettä koskevien toimenpide-ehdotusten osalta erityistä huolta aiheuttaa kolmannen toteutusvaiheen toimet, joista ei vielä tässä vaiheessa ole selvyyttä. Mikäli kahden ensimmäisen vaiheen jälkeen tarvitaan lisätoimia päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi on erityisen tärkeää huolehtia toimien sosiaalisesta ja alueellisesta oikeudenmukaisuudesta.

Maatalouden toimenpide-esitysten osalta Kuluttajaliitto haluaa korostaa, että ilmastoystävällisempään ruokavalioon kannustamisen tulee tapahtua kuluttajia syyllistämättä ja erilaiset elämäntilanteet ja mahdollisuudet huomioiden. Kuluttajille tulee tarjota nykyistä kestävämpiä vaihtoehtoja ja läpinäkyvämmän luotettavaa tietoa ruokavalintojen ilmastovaikutuksista. Viherpesu ja erilaiset paikkansapitämättömät ympäristöväittämät heikentävät kuluttajien luottamusta ja vaikeuttavat kestävien kulutusvalintojen tekemistä.

Kotien lämmitys- ja energiaratkaisuiden osalta tämänhetkinen tilanne on erittäin haastava monille. Kohoavat energiakustannukset aiheuttavat monille kotitalouksille merkittäviä taloudellisia vaikeuksia. Kotitaloudet tarvitsevat akuutista tukitoimia kohonneista energiakustannuksista selviytyäkseen. Näiden lisäksi on tärkeää huolehtia suunnitelmassa esitetyllä tavalla siitä, että tuet ja avustukset energiaremonteille ovat riittäviä ja tavoittavat

ne kotitaloudet, joille remonttien tekeminen on tarpeellista ja hyödyllistä. Tukien ja avustusten hakemisesta on tehtävä helppoa ja yksinkertaista ja kotitalouksille on turvattava riittävä neuvonta.

Ihmisten arjessa tehtävillä kulutus- ja muilla valinnoilla on suuri merkitys päästökehityksen kannalta. Valtaosa kulutuksen päästöistä muodostuu liikenteestä, asumisesta ja ruoasta. Muut tavarat ja palvelut muodostavat vain n. 25 % kulutuksen päästöistä. Kuluttajilla on loppujen lopuksi vain rajallisesti vaikutusvaltaa rakenteellisiin seikkoihin, jotka ohjaavat esimerkiksi liikkumisessa ja asumisessa valintoja (tai ylläpitävät olemassa olevia toimintatapoja) ja toisaalta myöskin tavaroiden ja palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen kuluttajilla on vain rajallisesti mahdollisuuksia vaikuttaa tai edes tietää näistä taustatekijöistä. Siksi on tärkeää kohdistaa toimia esimerkiksi tuotesuunnitteluun ja -valmistukseen, jotta kuluttajien saatavilla olisi nykyistä enemmän kestäviä ja korjattavia tuotteita. Sama pätee tietenkin myös liikkumiseen ja asumiseen sekä energiaratkaisuihin. Siirtymää ei tule jättää yksittäisten kuluttajien tehtäväksi vaan sitä tulee tukea ja edistää monin tavoin. Nähdäksemme nyt käsiteltävänä olevassa suunnitelmassa toimia on tunnistettu tältä osin hyvin. Toimilla saattaa olla huomattaviakin taloudellisia vaikutuksia kotitalouksille ja kohdistuen hyvin eri tavalla eri kotitalouksiin -riippuen muun muassa siitä, mihin kaikkiin toimenpiteisiin lopulta päädytään- ja tämä aiheuttaa perustellusti huolta kuluttajissa. Etenkin nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, jossa elinkustannukset nousevat muutenkin, on tärkeää huolehtia kotitalouksien tukemisesta ja toimien oikeudenmukaisuudesta.

VNS 6/2022

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä sitä, että kuluttajille on kaikkialla Suomessa tarjolla kattavasti neuvontaa energian säästämiseksi ja energiatehokkuustoimenpiteiden toteuttamiseksi. Neuvonnalla voidaan lisätä tietämystä uusiutuvan energian ratkaisuista ja kulutusjoustomahdollisuuksista. Kuluttajaliitto pitää komission kestävien tuotteiden aloitetta ja erityisesti toimia ekosuunnittelusäännösten laajentamiseksi erittäin tärkeinä ja Suomen tulee toimia aktiivisesti niiden edistämiseksi siten, että kuluttajien saatavilla olisi jatkossa nykyistä kestävämpiä tuotteita mahdollisimman laajasti. Ekosuunnittelusäännökset ja energiamerkinnät ovat olleet toimiva väline lisätä kuluttajien tietoisuutta energiatehokkuudesta ja ohjata siten kulutusta. Nämä on hyvä huomioida osana ilmasto- ja energiastrategiaa.

Liikenteen energiatehokkuustoimien osalta Kuluttajaliitto pitää tärkeänä sen huomioimista, että siirtymän nykyistä kestävämpään liikenteeseen tulisi olla mahdollista kaikille. Sähköauton ostaminen ei ole monille kuluttajille taloudellisesti mahdollista nykyisin, minkä lisäksi latausmahdollisuuksien rajallisuus voi osaltaan hidastaa siirtymää. Kuluttajille tulee olla tarjolla erilaisia tukimahdollisuuksia siirtymän vauhdittamiseksi. Lisäksi on tärkeää huolehtia myös muiden liikkumismahdollisuuksien parantamisesta (julkinen liikenne, pyörä- ja kävelyliikenteen kehittäminen, jakamistalouden ratkaisut) käyttäjälähtöisesti.

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä, että energiamarkkinoita kehitetään asiakaslähtöisesti ja pyritään turvaamaan kohtuuhintaisen energiansaanti kaikille kuluttajille. Kuluttajaliitto pitää tärkeänä energiaköyhyyden huomioimista strategiassa ja kannattaa ehdotusta ilmiön tarkemmasta selvittämisestä etenkin nykyisessä tilanteessa, jossa kohonneet kustannukset vaikuttavat monella tavalla kuluttajien arkeen. Sähkön hinnoittelun sekä alan sopimuskäytäntöjen tulee olla kuluttajille oikeudenmukaisia sekä läpinäkyviä. Yhden laskun mallissa tulee huolehtia siitä, että kuluttajilla on mahdollisuus valita haluavatko he yhden laskun ja että laskuista joka tapauksessa on helppo havaita, mistä osista kustannukset muodostuvat. Siirtymä käyttämään esimerkiksi ilmastoystävällisempiä lämmitysmuotoja vaatii taloudellisia resursseja, joita kotitalouksilla tai asunto-osakeyhtiöillä (viime kädessä niiden osakkaina olevilla kotitalouksilla) ei välttämättä ole ja ulkopuolisen rahoituksen saaminen voi olla työlästä, jolloin valtion takaukset sekä tuet voivat olla välttämättömiä toimien toteuttamiseksi ja tällaisten mallien edistämisen tulee olla osana kokonaisuutta.

Nyt käsiteltävänä olevat kolme suunnitelmaa ja strategiaa muodostavat mittavan kokonaisuuden ja niissä esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksia on vaikea arvioida täsmällisesti. Esitettyjen toimenpiteiden jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää erityistä huomiota kotitalouksille suoraan tai välillisesti aiheutuviin kustannus- ja muihin vaikutuksiin ja huolehtia siitä, ettei vaikutukset muodostu kohtuuttomiksi kenellekään ja että erityisesti heikoimmassa asemassa olevia kuluttajia tuetaan riittävästi kestävyys siirtymän toteutumisesta oikeudenmukaisesti.

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö, OTK